

Victor William Torres Estela,
anställd plantskötare vid
kaffekooperativet Sol y Café, Peru.

Fotograf: Fairtrade Sverige

Workshop – Blir det någon påtår 2050?

Utmaningar i kaffesektorn och hur Fairtrade jobbar för att möta dem

Om workshopen

Namn på materialet:

Blir det någon påtår 2050?

Centrala teman:

Klimatförändringar, fattigdom, kaffeodling, Fairtrade och konsumentmakt.

Tidsomfattning:

Ca 2 timmar i sin helhet, exklusive eventuell rast.

Observera att du både kan genomföra materialet i sin helhet, eller välja de filmer och/eller övningar som passar din grupp och era förutsättningar.

Förkunskapskrav:

Inga.

Tekniska förutsättningar:

Internetuppkoppling och gärna en större skärm för att kunna visa film om ni ses fysiskt.

Förberedelser:

Den som håller i diskussionen bör ha en god förståelse för materialets upplägg, samt ha sett till att det finns en god internetuppkoppling. Den behövs för att kunna visa filmer om ni ses fysiskt och/eller för att kunna leda diskussionen om den sker digitalt.

För övningen krävs post-it-lappar samt sedlar och mynt som du skriver ut (se bilaga 1).

Odlare som plockar kaffebär, Peru.
Fotograf: Fairtrade Sverige

Introduktion: Hur ser förutsättningarna ut i kaffesektorn?

Kaffe är en av de mest handlade och konsumerade dryckerna i världen. Bara i Sverige, ett av världens mest kaffedrickande länder, konsumerar vi cirka 8 kilo kaffe per person och år, vilket motsvarar ungefär tre koppar kaffe per dag. Bakom varje kopp kaffe finns en global värdekedja som sysselsätter miljontals människor och skapar intäkter för allt från småskaliga kaffeodlare till multinationella företag och hela stater.

Omkring 125 miljoner människor världen över är beroende av kaffe för sin försörjning. Kaffe är samtidigt en råvara med stora utmaningar. Odlingen bedrivs i huvudsak i småskaliga familj jordbruk och odlare vittnar om dåliga arbetsvillkor och inkomster som inte går att leva på.

Trots att kaffe är en av världens mest värdefulla handelsråvaror har odlarna ofta begränsade möjligheter att påverka sina inkomster. Kaffet passerar flera led i värdekedjan – från handlare och exportörer till rostare och återförsäljare – innan det når konsumenten. Därtill är kaffe en börsnoterad råvara där priset påverkas av faktorer som utbud, efterfrågan och handel på råvarubörsen. Det gör att kaffepriset kan svänga kraftigt och odlarnas inkomster blir osäkra. De flesta odlare har dessutom liten insyn i var deras kaffe slutligen säljs eller vilket pris det säljs för.

Kaffebusken är också mycket känslig för klimatförändringar, skadedjur och växtsjukdomar som kan slå ut hela skördar. Faktum är att det råder stor osäkerhet kring framtiden för svenskarnas favoritdryck. Klimatförändringarna påverkar redan kaffeodlarnas vardag och många av dem ser ingen framtid alls inom kaffeodling. Samtidigt begränsar de låga inkomsterna möjligheterna att investera i de anpassningar som krävs för att möta ett förändrat klimat. För många odlare blir därför klimatkrisen och fattigdomen två utmaningar som förstärker varandra.

Hur hjälper Fairtrade odlare i kaffesektorn?

Idag finns det omkring 870 000 kaffeodlare inom Fairtrade-systemet, alla småskaliga odlare som är organiserade i kooperativ. Småskalig odling är mycket bättre för klimatet och är den enda form av kaffeodling som Fairtrade certifierar. Fairtrade-märkningen innebär bland annat att kaffet är producerat med särskilt höga krav på social och ekonomisk hållbarhet.

Alla kaffeodlare som är Fairtrade-certifierade får ett garanterat minimipris för sitt kaffe. Minimipriset är den lägstanivå som odlare och köpare ska utgå ifrån i sina förhandlingar och syftar till att agera skyddsnät när världsmarknadspriset på kaffe är så lågt att odlarna riskerar att gå med förlust på sin produktion. I december 2023 uppdaterades minimipriset på kaffe efter en konsultationsrunda där alla aktörer i värdekedjan för Fairtrade-certifierat kaffe erbjöds att delta. Det nya minimipriset gäller från den 1 december 2026 och innebär en höjning om drygt 11 procent, från 180 till 200 US-cent (USD).

När Fairtrade-certifierade råvaror säljs erhåller odlarna, utöver minimipriset, en extra premie som de genom gemensamma beslut kan välja att investera i exempelvis utvecklingsprojekt i lokalsamhället, hälsovård, utbildning, infrastruktur eller omställning till ekologisk odling.

Fairtrade har även mekanismer för kompensation till odlare som väljer att odla mer hållbart, bland annat genom ett extra prispåslag för ekologisk odling. Odlare väljer även ofta att investera Fairtrade-premien i miljöfrämjande åtgärder och klimatanpassning. Genom Fairtrade kan odlare dessutom dela metoder med varandra för att anpassa sig och göra sina odlingar mer motståndskraftiga. Med dessa verktyg vill Fairtrade stärka odlarnas ekonomi här och nu, samtidigt som de får bättre förutsättningar att möta framtidens utmaningar.

En workshop i fem delar

Nedan får du en överblick över workshopens fem delar. På nästa sida hittar du utförliga instruktioner för hur de olika delarna kan genomföras. Du kan antingen genomföra alla delar vid ett och samma tillfälle eller välja ut de moment som bäst passar ditt sammanhang.

I denna workshop kommer vi att gå från att förstå de utmaningar som kaffeodlare står inför till att utforska deras orsaker och diskutera vilken förändring som krävs för att skapa en mer hållbar kaffesektor – och hur vi som konsument kan bidra till den omställningen. Workshopen inleds med en introduktion till Fairtrade. Därefter får deltagarna se en film om hur Fairtrade stöttar kaffeodlare som drabbats av klimatkrisen. I nästa steg får deltagarna, i grupp, utforska hur Fairtrade kan bidra till bättre villkor för odlare i kaffesektorn. De får också diskutera vilka som bär ansvar för situationen i kaffesektorn och den förändring som behöver ske, samt hur de själva kan vara en del av lösningen.

1. Film: Det här är Fairtrade (5 min)
2. Film: Fairtrade stöttar peruanska kaffeodlare som drabbas av klimatkrisen (5 min)
3. Grupparbete och diskussion: Hur kan Fairtrade möjliggöra förändring? (50 min)
4. Diskussionsövning: Värdekedjan (40 min)
5. Slutlig diskussion: Vad kan vi göra för att skapa förändring för kaffeodlare? (20 min)

Tips: Med fördel kan en paus om 15 minuter planeras in mellan delmoment 3 och 4 om ni genomför materialet i sin helhet.

Armina Nuñez Pintado, kaffeodlare Peru.
Fotograf: Fairtrade Sverige

Instruktioner för workshoppens olika delar

1. Film: Det här är Fairtrade (5 min)

Visa filmen "[Det här är Fairtrade](#)" för deltagarna. Det ger deltagarna en bra grundförståelse för vad Fairtrade är och hur det fungerar i praktiken. De som redan har en god kännedom får lite repetition och en enkel väg in i samtalet.

Diskutera gärna filmen för att aktivera gruppen. Förslag på frågor:

- Vad innebär Fairtrade-märkningen?
- Vilka utmaningar försöker Fairtrade möta?
- Hur möter de dessa utmaningar?
- Var ni medvetna om dessa utmaningar inom den globala handeln?

2. Film: Fairtrade stöttar peruanska kaffeodlare som drabbas av klimatkrisen (5 min)

Kaffebusken är särskilt känslig för klimatförändringar och dess framtid är därför starkt hotad. I filmen nedan får deltagarna se hur peruanska odlare påverkas av klimatförändringarna. Ni får lära er hur höjda temperaturer leder till bland annat växtsjukdomar och minskade skördar samt hur Fairtrade stöttar de odlare som drabbas av klimatförändringar.

Länk till filmen: [Fairtrade stöttar peruanska kaffeodlare som drabbas av klimatkrisen](#)

Melinda Román Nuñez, kaffeodlare, Peru.
Fotograf: Fairtrade Sverige

3. Grupparbete och diskussion: Hur kan Fairtrade möjliggöra förändring? (50 min)

Låt deltagarna diskutera filmen och hur klimatförändringarna påverkar kaffeodlare i Peru.

Förslag på diskussionsfrågor:

- Vad visste ni sedan tidigare om hur klimatförändringarna påverkar kaffe och de människor som odlar det?
- På vilka sätt påverkas kaffeodlare och deras produktion av klimatförändringarna?
- Vad tror ni att en rättvis klimatomställning innebär?

Som stöd i diskussionen om rättvis klimatomställning finns följande material att dela med gruppen.

[Fördjupning rättvis klimatomställning.pdf](#)

När ni har diskuterat filmen delas deltagarna in i tre mindre grupper (A, B och C). Uppgiften är att fördjupa sig i hållbar utveckling inom kaffesektorn och utforska hur kaffe kan produceras, handlas och konsumeras på ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart sätt.

- **Grupp A** undersöker **ekonomisk hållbarhet** inom kaffesektorn, med fokus på kaffeodlares villkor och försörjning.
- **Grupp B** fördjupar sig i **social hållbarhet** inom kaffesektorn, såsom mänskliga rättigheter och jämställdhet.
- **Grupp C** fokuserar på **miljömässig hållbarhet** inom kaffesektorn, till exempel klimatpåverkan, biologisk mångfald och odlingsmetoder.

Ge grupperna cirka 20 minuter att fördjupa sig i sitt tilldelade område. Be dem därefter sammanfatta sina viktigaste insikter för att sedan dela dem i helgrupp.

Nedan finns tre källor som stöd i arbetet.

1. www.fairtrade.net/se-sv/produkter/produkter/kaffe.html
2. www.fairtrade.net/se-sv/om-fairtrade/vara-viktigaste-fragor/klimat-och-miljo.html
3. [Blir det någon påtår 2050? – Kaffets framtid hotad](#) (Rapport)

När deltagarna har läst in sig på sina respektive områden låter du dem dela sin nya kunskap med varandra och diskutera följande fyra frågor i 15–20 minuter.

- Hur hänger de olika hållbarhetsdimensionerna ihop?
- Ser deltagarna att Fairtrade kan förbättra arbets- och levnadsvillkoren i kaffesektorn?
- Hur kan Fairtrade stötta odlare i klimatkrisen?
- Vilka för- och nackdelar ser deltagarna med Fairtrade?

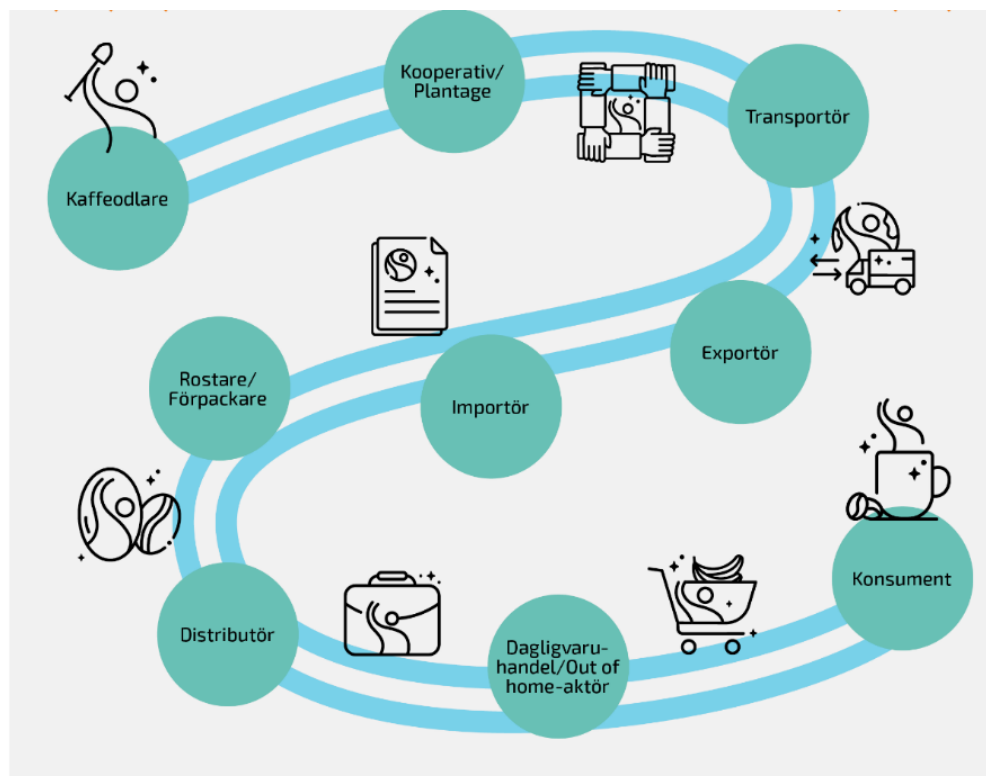
4. Övning: Värdekedjan (40 min)

Kaffe har en lång värdekedja med många involverade aktörer, där obalanser lätt kan uppstå. Nu ska ni få utforska hur kaffets värdekedja för ett icke-certifierat kaffe ser ut – och hur priset på ett paket kaffe fördelas mellan de olika aktörerna. Det gör ni genom övningen "Värdekedjan".

Så här gör ni:

1. Låt deltagarna sitta kvar i samma grupper som i föregående övning. Förse varje grupp med sex post-it-lappar och be dem skriva följande rubriker, en på varje lapp: "Kaffeodlare", "Export", "Import", "Kafferosteri", "Detaljhandel/café" och "Moms"
2. Låt sedan deltagarna placera lapparna i storleksordning utifrån hur stor del av kaffets slutpris de tror att varje aktör får.
3. Dela ut åtta sedlar och tio mynt till varje grupp (se bilaga 1). Be sedan deltagarna utgå från att ett kaffepaket kostar 80 kr. Låt dem fördela pengarna mellan de sex aktörerna utifrån hur de tror att priset fördelas.
4. Låt varje grupp redovisa hur de har placerat lapparna och fördelat pengarna. (Facit som synliggör fördelningen mellan aktörer i värdekedjan finns i bilaga 2.)
5. Samla deltagarna i helgrupp och diskutera hur de har tänkt. Förslag på frågor:
 - Blev de förvånade över hur värdekedjan ser ut eller hur priset fördelas?
 - Varför tror de att det ser ut så?
 - Upplever de att fördelningen är rättvis? Varför/varför inte?
 - Var i värdekedjan tror de att Fairtrade kan göra störst skillnad – och hur?

OBS: Hur stor andel varje led i värdekedjan tilldelats i denna övning är en förenkling och bygger på en rad antaganden. Hur vi kommit fram till dessa antaganden, kan du läsa i bilaga 2. Vidare är även aktörerna i övningen förenklade. I verkligheten består kaffets värdekedja av fler aktörer. Bilden nedan visar en mer komplett värdekedja, som kan ge deltagarna en ökad förståelse.

I övningen "Värdekedjan" undersökte vi hur värdet av ett konventionellt kaffepaket fördelas mellan olika aktörer i leverantörskedjan. Men hur påverkas fördelningen när kaffet är Fairtrade-certifierat?

När kaffe säljs på Fairtrade-villkor får producentorganisationen en extra ersättning genom Fairtrades premie. För ekologiskt kaffe tillkommer dessutom en särskild ersättning för den ekologiska produktionen, den så kallade ekologiska prisdifferentialen.

För ett paket Fairtrade-märkt och ekologiskt kaffe motsvarade dessa ersättningar tillsammans ungefär 7 kronor per kaffepaket till kooperativet. Det innebär att mer av värdet från kaffet stannar hos kaffeodlarna och deras organisationer jämfört med vid konventionell handel.

Hur dessa extra intäkter används varierar mellan olika kooperativ. Medlen kan exempelvis bidra till investeringar i odlingsverksamheten, stärkta inkomster, klimatanpassning, utbildning, förbättrad kvalitet eller andra insatser som stärker producenternas långsiktiga möjligheter att utveckla sin verksamhet.

Diskussionsfråga:

Vad tror ni att det kan innebära för kaffeproducenterna när en större del av värdet från kaffet stannar hos dem och deras organisationer?

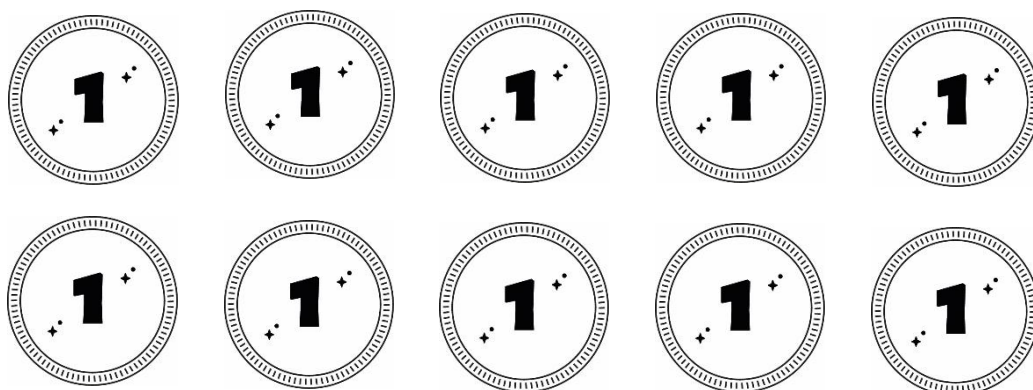
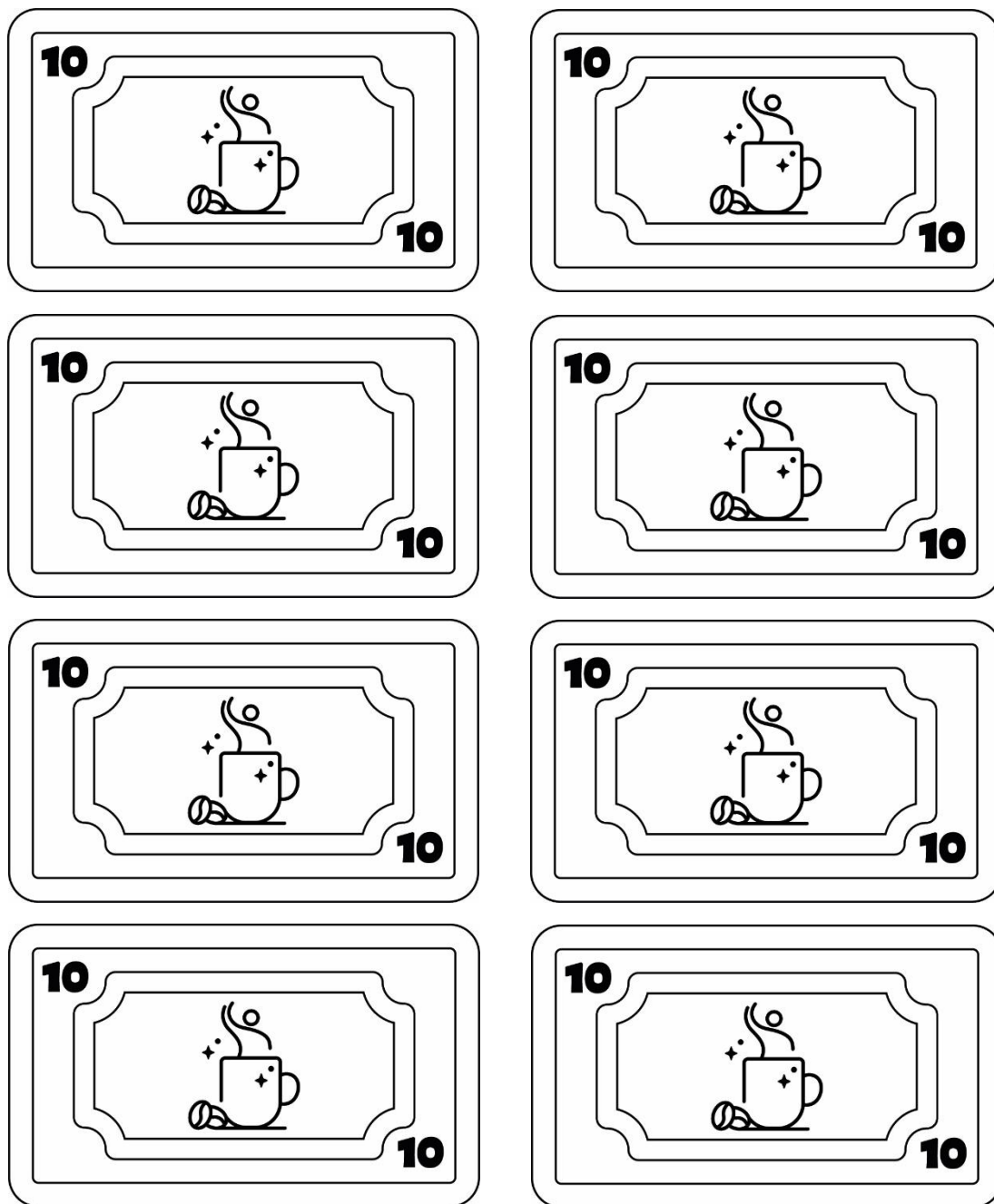

Arminda Nuñez Pintado och Juana Saucedo Calderón, kaffeodlare, Peru.
Fotograf: Fairtrade Sverige

6. Slutlig diskussion: Vad kan vi själva göra för att skapa förändring? (20 min)

Låt deltagarna diskutera fritt och identifiera saker de ser att de kan göra i sin vardag för att skapa förändring. Påminn gärna gruppen om att det inte finns några rätta eller felaktiga svar på frågeställningen. Det viktiga är att deltagarna börjar reflektera kring hur deras val som konsumenter påverkar människor utanför Sveriges gränser. Vår förhoppning är att alla ska känna att de får med sig idéer och handlingskraft för att bidra till förändring efter genomförd diskussion.

Bilaga 1: Sedlar och mynt till övningen "Värdekedjan"

Bilaga 2: Facit till övningen ”Värdekedjan”

Nedan kan ni ta del av hur pengarna kan fördelas i en konventionell värdekedja, baserat på ett kaffepaket med en kostnad om 80 kr i en matbutik. Med konventionell menas en värdekedja där Fairtrades premie samt ekologiska prisdifferential inte tagits hänsyn till. För att förenkla har vi rundat av siffrorna till närmsta femtal.

- Odlare*: 25 kr
- Exportör: 5 kr
- Importör: 5 kr
- Kafferosteri: 15 kr
- Dagligvaruhandel / butik: 25 kr
- Moms: ca 5 kr (beräknat på matmoms om 6 %)

Hur siffrorna ovan har tagits fram: Fördelningen ovan är en illustrativ svensk bearbetning av metoden och resultaten i *The Grounds for Sharing: A Study of Value Distribution in the Coffee Industry*, genomförd av BASIC, Global Coffee Platform, IDH och Solidaridad (2024). Studien bygger på modellerade kaffekedjor till den tyska detaljhandeln 2021 och utgör inte en kartläggning av den svenska kaffemarknaden. Den särskilda tyska kaffeskatten har tagits bort och svensk livsmedelsmoms har lagts in. Övriga andelar har räknats om proportionellt. Siffrorna ska därför ses som ungefärliga och illustrativa, inte som exakta svenska marknadsdata.

Det är viktigt att betona att både ersättningen till kaffeodlare och det slutliga priset på ett kaffepaket kan variera avsevärt beroende på exempelvis kaffets ursprung, kvalitet, försäljningskanal och marknad. Syftet med övningen är därför inte att ge exakta svar, utan att illustrera hur värdet i kaffets värdekedja fördelas och att synliggöra de stora skillnader som finns mellan olika led.

* Odlarens andel: Det är också viktigt att betona i detta exempel att de drygt 25 kronorna inte ska beskrivas som odlarens vinst eller som pengar som odlarfamiljen kan behålla. I BASIC:s modell avser odlarledets värde gårdsinkomsten före avdrag för produktionskostnader, exempelvis arbetskraft, gödsel, vatten, energi och andra insatsvaror. Rapporten uppskattar för sitt aggregerade tyska kaffeexempel odlarledets värde till 2,05 euro per kilo, men odlarens nettoinkomst efter produktionskostnader till endast 0,41 euro per kilo.